

MUSTAFA KEMAL'İN İLETİŞİM DEHASI

Doç.Dr. Sedat CERECİ*

Olağanüstü yeteneklerle donatılmış, karizma sahibi, çekici ve etkileyici insanlar doğanın insanlığa armağanlarıdır. Bu insanların yaşamlarındaki parlaklık, görkem aslında zorlu bir çilenin, emeğin ve çabanın üzerine örülmüş yaldızlı bir kılıftır. Onların eserlerindeki ihtişam, ideallerindeki yücelik, doğalarındaki değerli hammaddeden çok; bu hammaddeyi işleyen keskin zeka, yüksek bilgi düzeyi ve deneyimin sonucudur. Bu insanlar çok nadiren insanlık tarihinde görülürler ve daha yaşarken kahramana dönüşürler. Öldükten sonra da efsaneleşirler. Eserleri sonsuza dek yaşar. Onların başarıları çok geniş kitleler tarafından onaylanır, benimsenir, savunulur. Çünkü bu insanlar, yakın ya da uzaktaki bütün insanlarla çok yoğun, olumlu ve başarılı iletişim süreçleri yaşamışlardır. İnsanları anlamışlar ve kendilerini onlara anlatabilmişlerdir.

Hem tek tek bireylerle hem de gruplarla iletişimi kapsayan bireylerarası iletişim, en yaygın ve gerektiği biçimde gerçekleştiğinde en etkili olabilen iletişim türüdür. Bir kişinin bireylerarası ilişkilerdeki niteliği ve başarısı, o kişinin yaşamının ve kişiliğinin kalitesini, içinde yaşadığı toplumdaki konumunu ve değerini belirler.

Adı övgüyle anılan bütün insanlar gibi Mustafa Kemal Atatürk'ün başarılarının, mucizelerinin ve görkeminin temelinde, onun çevresindeki insan-

* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Öğretim Üyesi.

larla, halkıyla kurduğu yoğun iletişim süreçleri yatmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk üzerinde yaşadığı coğrafyanın, içinde yaşadığı toplumun durumunu anlama, halkın sıkıntılarını kavrama, onlara, özgürlükleri için yapmaları gerekeni anlatma, halkı örgütleme, savaş stratejileri geliştirme, devrimler için zemin hazırlama, devlet yönetimi gibi konularda deha sahibi idi. Bütün bu alanları ustaca kavrayıp başarıya ulaşmasının temelinde ise, bireylerarası iletişimdeki dehası vardır.

Çevremizdeki diğer insanlarla iletişim kurmak, hem insan olmanın bir gereği hem de bir toplumun bireyi olmanın zorunluluğudur. Bireylerarası iletişimde başarılı olabilmek ve amaçlanan hedefe ulaşabilmek; mesajın verileceği alıcıyı iyi tanımak, iletişim dillerini bilmek ve mesajları doğru kodlamakla olasıdır.

Mustafa Kemal Atatürk, bireylerarası iletişim dillerini kullanma ve mesajları kodlama konusunda bir uzman kadar bilgili ve deneyim sahibiydi. Ondaki bu üstün özellik büyük olasılıkla sıkı gözlem ve zihin sürecinin sürekli değerlendirme yapmasından kaynaklanmaktadır. Ancak Mustafa Kemal'in iletişim alanında gösterdiği uzman performansı, öncelikle mesajlarını vereceği halkını ve düşmanlarını çok iyi tanınmasına bağlıdır. İletişim süreçlerinde mesajın gönderileceği alıcının konumunun, özelliklerinin, yaklaşımlarının iyi bilinmesi, iletişim sürecinin sonucunu etkileyen birinci faktördür. Mustafa Kemal'in iletişim konusunda gösterdiği başarı, bilgilerinin yanı sıra onun doğal yapısı, mizacı, aldığı eğitim, sahip olduğu kültür ve kişiliğiyle doğrudan ilgilidir.

Mustafa Kemal Atatürk Osmanlı ülkesinde, Grek kültürüyle Türk kültürünün harmanlandığı bir Osmanlı şehrinin, Türk ailelerinin oturduğu mahallesinde, bir Türk anne babanın çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Doğup büyüdüğü mahalleden Osmanlı kültürü, okuduğu okullardan Osmanlı eğitimi almıştır. Çocukluğundan itibaren de insan psikolojisine, davranışlarına, toplumsal olaylara, politikaya, devlet yönetimine ilgi duymuş, karşılaştığı her insanın davranışlarını, toplumsal devinimleri dikkatle incelemiş, kişiliklerin muhasebesini yapmış, tepkileri değerlendirmiş, sürekli okumuştur.

Onun ilgisi genellikle sıradan olaylardan uzak kalmış, her zaman zihninde yoğunlaşan özel ideallerle meşgul olmuştur. Bu yüzden çocukluğunda ya-

şadığı bazı özel durumlar onu fazla etkilememiştir. Fakat duyarlılığı nedeniyle, tepki göstermesi gerektiği bütün durumlarda verdiği kararlı tepkiyi de göstermiştir. Babası Ali Rıza efendinin ölümünden sonra annesi Zübeyde hanımın evlendiği üvey babası Ragıp efendiye karşı duyduğu tepkiyi bir başka akrabasının yanına sığınarak göstermiş, fakat bu olayı büyüterek kendi kendine fazla sorun etmemiştir.

Mustafa Kemal'in kişiliğinde ve davranışlarında belirginleşen ve ön plana çıkan, onu kahramanlaştıran resmi çizen bazı temel özellikler vardır: Kararlılık, hedef belirleme, alçakgönüllülük, direnme...

Mustafa Kemal, Avrupa, Asya ve Afrika'da önemli bir coğrafyaya yayılmış, ama her yanı gün be gün işgal edilen, üzerinde oyunlar oynanan, hızla çöken ve halkı tutsaklığa sürüklenen bir ülkenin vatandaşıdır. Onun ufuklardaki hedefi, ulaşmak istediği amacı çocukluğundan beri bellidir: Parçalanan, dağılan, yok olan ülkesinin varlığı ve özgürlüğüdür. O hep ülkesini düşünmüş, mensubu bulunduğu ulusun yaşadığı sıkıntılara, onları yöneten, daha doğrusu yönetemeyen başarısız yöneticilere kafa yormuştur. Mustafa Kemal planlarının zihinsel aşamalarında çoğunlukla tek başına, uygulama aşamalarında ise halkla beraber hareket etmiştir. Çünkü beslediği ideale tek başına değil, ancak aynı ideali paylaşan insanlarla birlikte varılabileceğinin bilincindedir.

Mustafa Kemal toplum içindeki konumunu, diğer bireylerle ilişkilerini söz değil eylem temeli üzerine oturtan birisidir. Bu nedenle insanların, konuştukları cümlelerden çok yaptıkları işlere önem verir. Kendisi de yaşamı boyunca konuşmaktan çok düşünür ve çalışır. Nitekim Ekim 1919'da yaveri Cevat Abbas'a yazdırdığı özgeçmişinde de, kişiliğini anlatan süslü cümleler yerine, kısa ifadelerle hangi tarihlerde, nerede ne yaptığı yer almıştır.⁸

Mustafa Kemal hiçbir zaman mutantan, gösterişli tarzlar içinde yaşayıp hareket etmemiş, her zaman sadelik içinde olmuş, yalınlığı yeğlemiştir. Alçakgönüllülük, onun en fazla ve ilk dikkat çeken özelliklerindedir. Mustafa Kemal'in hiçbir zaman günümüz aristokrat politikacıları gibi lüks makam

¹ Muzaffer Erendil, *İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk*, GENKUR Yayını, Ankara 1998. s. 26.

arabaları olmamış, otomobillerin arka koltuklarına tek başına değil, çoğunlukla ön sağ koltuğa oturmuştur.

Onun yüreğindeki en şiddetli duygu ve özlem özgürlüktür. Bu duygu mutlaka, her yandan kuşatılan ve özgürlüğü elinden alınan bir halkın bireyi olmasından kaynaklanmıştır. Yaşamı boyunca da tek amacı ve ideali özgürlük olmuştur. 1905'te sürgün olarak gönderildiği Şam'da yaptığı ilk eylemlerden biri; yakınındaki arkadaşlarına özgürlüğün anlamını ve gücünü anlatarak Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin nüvesini oluşturmak olmuştur. Çünkü ona göre; "ancak hür fikirli insanlardır ki vatanlarına faydalı olabilirler."²

Mustafa Kemal'deki özgürlük duygusu öylesine coşkulu ve karşı konulmazdır ki, özgürlüğe ulaşamayacağı bir yerde kalması olanaklı değildir. Bu nedenle Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurduktan sonra, özgürlük tohumunun o topraklarda fazla yeşermeyeceğinin farkına varmış; bir yolunu bularak, görevli bulunduğu Yafa'dan, idealine daha kolay ulaşabileceği Makedonya'ya geçmiştir.³

Mustafa Kemal'in kişiliğinde ön plana çıkan ve bütün başarılarının temelinde yatan bir diğer özellik disiplindir. Disiplin, Mustafa Kemal'in kişiliğinin doğasında vardır. Onun disiplinin formülü; her hareketini ve eylemini, uygulamadan önce zihninde geliştirip, biçimlendirip düzenleyerek bütün ayrıntılarıyla tamamlamaktır. Mustafa Kemal'in keskin zekası, eylemleri kısa sürede ve ustaca planlamasını kolaylaştırmıştır. Onun her zaferi, öncelikle zihin sürecinde parlayıp kazanılmıştır.

1912 yılında Libya İtalyanlar tarafından işgal edildiğinde Mustafa Kemal Trablus Cephesi'ndedir. Osmanlı ülkesi her yandan çatırdamakta, çökmektedir. Trablus'ta askerlerin başarılı olacağına kanıt olabilecek hiçbir belirti ve umut yoktur. Fakat Mustafa Kemal ve arkadaşları, hayal bile edilemeyecek bir disiplin içinde çalışırlar. Sonuçta askeri olarak galip gelemezler, ama onların o karmaşık ortam içindeki disiplinini İtalyanlar bile takdir ederler.⁴

² Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998. s. 93.

³ Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, İnkılap, Aka Kitabevi, İstanbul 1981. s. 93.

⁴ Aydemir, a.g.e., s. 166.

Ağustos 1909'da Köprülü civarında süvari alayları arasında bir tatbikat yapılmaktadır. 3. Ordu Kurmay Başkanı Ali Paşanın denetiminde yapılan tatbikatta Mustafa Kemal'de Paşaya refakat etmektedir. Tatbikat 1 Eylül'de sona erdiğinde, Mustafa Kemal gördüğü hataları çok sert biçimde, ağır ifadelerle eleştirerek, disiplin olmadan hiçbir çabanın başarıya ulaşamayacağını vurgulamıştır.

Olağanüstü özen ve disiplin içinde yaptığı çalışmalarda işini hiçbir zaman şansa bırakmayan Mustafa Kemal olayların akışını sürekli denetleyerek sonuca ulaşmaya çalışır, kendisine verilen bilgilerin doğruluğundan emin olmak ister, her söylenene inanmaz. 1919'da İzmit'te bulunduğu sırada kendisine, Sadrazam Ferit Paşanın sağlık gerekçesiyle istifa ettiğine dair bir telgraf ulaşır. Mesajın kimden geldiğini sorar; kaynağın ve mesajın doğruluğundan emin olmadıkça hareket etmez.⁵

Mustafa Kemal, tutsaklığa, sömürüye, yobazlığa karşı direnmenin simgesidir. Onun direncine karşı gelebilecek hiçbir güç yoktur. Birinci Dünya Savaşı sonunda Suriye'deki Osmanlı orduları yenilmiş ve darmadağın olmuşlardır. Fakat Mustafa Kemal, hükümet işgalcilere boyun eğme eğiliminde olduğu halde bir avuç askerle birlikte sınırdan direnmiştir. Mustafa Kemal'deki öyle bir kendine güven ve ondan kaynaklanan dirençtir ki, en tehlikeli zamanda ortaya çıkar, yol bulur, fakat uçurumun kenarında durmasını bilir.⁶

Mustafa Kemal'in, başkalarına ulaşılmaz emeller gibi görünen ideallerinde hedefe ulaşması ve bir kahramana dönüşmesi, onun, içinde bulunduğu ortamı, ülkesini, halkını ve karşılaşacağı durumları çok yakından tanıması ve deneyimleriyle kavramasıyla bağlantılıdır. Mustafa Kemal her zaman üzerinde çalıştığı, kafa yorduğu, ilgi duyduğu konuya ve duruma hakimdir. Şubat 1916'da Genelkurmay, onun Doğu Anadolu'ya hareketini ister. Bu yolculuğa çıkarken Mustafa Kemal vatanın koşullarını, ülkeyi yönetenlerin aczini, halkın perişan halini bütün ayrıntılarıyla bilmektedir. Yıllardır Osmanlı ülkesinin dört bir yanında dolaşmakta ve bütün gelişmeleri yakından izlemektedir.

⁵ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara 1987. s. 194.

⁶ Fahri Belen, *Atatürk'ün Askeri Kişiliği*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara 1963. s. 40.

Halkını çok yakından gözlemlemesi ve iyi tanınması, halkı, işgalcilere karşı örgütlemeyi de kolaylaştırmıştır. Mükemmel bir örgütleyici olması, onun üstün özelliklerinden biridir. Mustafa Kemal, bütün koşulları dikkate alarak örgütlediği insanların nabızlarına göre şerbet vermiş, kendisiyle birlikte onları hoşnut etmenin de yollarını bulmuş, hedefe birlikte ulaşmışlardır. Milli Mücadele yolculuğunda tek tek köyleri dolaşmış, halkla konuşmuştur. Her köyde direniş komiteleri kurmuştur. Yıllardır savaşmaktan yorulmuş ve köylerine hüsrarla dönmüş halk perişandır, umutsuzdur. Ama Mustafa Kemal onları ikna etmiş ve örgütlemiştir. Halk Mustafa Kemal'e inanmıştır. Çünkü Mustafa Kemal onları anlamaktadır.⁷

Halkı örgütlediği gibi, halkın temsilcilerini ikna etmede de ustadır Mustafa Kemal. Yeni ülkenin meclisi kurulduktan sonra hiçbir toplantıyı kaçırmadı. Daha tartışmaya geçilmeden önerilerin açıklamasını yapar, kabul ya da reddi halinde kendi görüşünü belirtirdi. Bir defasında, kabul edilmesini istemediği bir önerinin kabul edildiğini görünce arkadaşlarına; "galiba bu noktayı size pek iyi açıklayamadım" der ve konunun ayrıntılarını anlatır. Öneri ikinci oylamada reddedilir.⁸

Ülkenin durumunu değerlendirme ve bazı yargılara ulaşma konusunda Mustafa Kemal'in 4 Şubat 1923'te İzmir'de İktisat Kongresi'nin açış nutkunda söylediği şu sözler önemlidir: "Bir devlet ki, kendi tebeasına koyduğu vergiyi ecnebilere koyamaz; gümrük muamelelerini, gümrük resim ve vergilerini memleketin ve milletin ihtiyaçlarına göre düzenlemekten menedilmiştir; bir devlet ki, fazla olarak yabancılar üzerinde yargı hakkını uygulamaktan mahrumdur; böyle bir devlete müstakil denilemez".

Kararlılık, Mustafa Kemal'i hedeflerine ulaştıran bir başka önemli özelliğidir. Mustafa Kemal, her zaferden önce başarmaya karar vermiştir. Bu yüzden de hep kazanmıştır. Karar vermeden önce yaşadığı zihin süreci kuşkusuz daha önemlidir. Onu kararındaki hedefe ulaştıran, zihin sürecindeki netlik, kesinliktir. Mustafa Kemal bir kere karar verdi mi, hedefe ulaşmadan geri dönmez. Kararlılık, hedefe ulaşma yolunda onun ilk zaferidir. Kararlılığı onu yılmazlaştırır.

⁷ Benoist Mechin, **Mustafa Kemal**, çev. Zeki Çelikel, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1997. s. 168.

⁸ Adnan Nur Baykal, **Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları**, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1999. s. 90.

1908'de Osmanlı topraklarında Meşrutiyet'in ilan edilmesi, onun özlediği ufuklardan çok uzaktır. Gelişmelerden memnun değil kuşkuludur. Meşrutiyet'in yeterli çözüm olmadığını, yeni yönetim biçiminin, köhnemiş bir imparatorluğun hasta gövdesi üzerinde değil, aksine Türk milletinin yaşadığı topraklar üzerinde kurulması gerektiğini düşünmektedir. Ona göre yeni yönetim, milletin yönetimi ve devlet Türk devleti olmalıdır. Mustafa Kemal'in yolculuğu bu hedefe doğrudur ve o son noktaya ulaşmakta kararlıdır.⁹

1915 yılında işgalci güçler Çanakkale'yi geçmeye çalıştıkları sırada Mustafa Kemal 19. Tümen komutanıdır. Conkbayırı'nda bazı gözcü erlerin kendilerine doğru kaçtığını görür. Onların önüne geçerek, neden kaçtıklarını sorar. Erler, düşmanın geldiğini söylerler. Mustafa Kemal düşmandan kaçılmayacağını söyler. Askerler, cephanelerinin kalmadığını belirtirler. Mustafa Kemal o anda da kararlılığın getirdiği yılmazlık içinde "cephaneniz yoksa süngünüz var" der ve askerleri düşmanın karşısına gönderir. Çatışmalar başladığı zaman da askerlere; "size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum" diyerek zafer yolundaki kararlılığını bir kez daha vurgular.¹⁰

13 Kasım 1918'de Haydarpaşa iskelesinde, işgalci ülkelerin 53 gemilik filolarının İstanbul önlerine gelişini gördüğünde, o ünlü, ama çok kararlı ve iddialı sözünü söylemiştir: "Geldikleri gibi giderler". Yaşanılan bulanık, bulanıklı karışık ortam içinde hangi kapının nereye açılacağı belli değildir. Ancak Mustafa Kemal'in kararlılığı geleceği netleştirmekte, açıkça göstermektedir. Nitekim işgalciler bir süre sonra geldikleri gibi gitmişlerdir.

5 Ağustos 1921 tarihli kanunla Başkomutanlık ve Meclis yetkilerini alan Mustafa Kemal Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada hem kendi kararlılığını bir kez daha vurgularken hem de kendisiyle aynı amacı paylaşanları cesaretlendirir: "Zavallı milletimizi esir etmek isteyen düşmanları behemehal mağlup edeceğimize dair olan emniyet ve itimadım, bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada bu güveni, yüksek topluluğunuza karşı, bütün millete karşı ve bütün aleme karşı ilan ederim."¹¹

⁹ Orhan Dündar, **Mustafa Kemal Atatürk**, Ankara 1996. s. 43.

¹⁰ Dündar, a.g.e., s. 82.

¹¹ Hamza Eroğlu, **Atatürk'ün Hayatı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1986. s. 49.

Yalnızca bir hedef belirleyip, o hedefe doğru kararlılıkla yürütmek değildir Mustafa Kemal'i başarıya ulaştıran. O bir hedef için yola çıktığında, hedefi avuçlarının içine alır. Çünkü katedeceği yoldaki bütün ayrıntılar önceden düşünülmüş, önlemler alınmış, sağlam adımlarla yola çıkmıştır. Anadolu'yu işgal eden güçlere karşı verilecek mücadele için öncelikle üç unsurun hazır olması gerektiğini söyler: Milletın kendisi, milleti temsil eden meclisin kararlılığı ve ordu.¹² İnsan ilişkilerinde de onun ilk düşündüğü, iletişim ortamının temelini, gerekli koşulları hazırlamaktır.

Mustafa Kemal, ülkesini işgalcilerden kurtarıp halkını özgürlüğe kavuşturmanın yolunun, halkı kendi ideali etrafında birleştirip örgütlemekten geçtiğini bilmektedir. İlk defa 1919'da halkın arasına karışır. Askere, emredilmesi gerektiğinin, halkı ise inandırarak kazanmak gerektiğine inanır. Bu yüzden Havza'da halka kendisi hitabetmek yerine, halkın kendisine itibar ettiği ulemeden Sıtkı Hoca'yı konuşurur. Böylece hem Sıtkı Hoca'yı kazanır, hem halka gerekli mesajları verir. İçinde bulunduğu ortamın koşullarını çok iyi gözlemleyip değerlendirerek, oradaki davranışlarını buna göre belirlemek, onu başarıya taşıyan özelliklerinden biridir.

Osmanlı Hükümeti Mustafa Kemal'le aynı ideali paylaşmamaktadır. Ama Mustafa Kemal'in planları ve saldırısı hiçbir zaman hükümete karşı olmamıştır. Hiçbir mecliste, toplantıda ya da görüşmede Osmanlı Hükümeti'ni aşağılayıcı, hedef alıcı, kötüleyici biçimde konuşmamıştır. Ancak zaman zaman türlü biçimlerde düşüncelerini dile getirmiştir. 3 Haziran 1919'da Van, Diyarbakır, Konya, Ankara bölgelerine çektiği telgrafta şöyle der: "Milletin arzusu ile bugünkü hükümetin ictihadında mutabakat yoktur". Ona göre görevde olan hükümet artık halkın ihtiyaçlarına cevap verememekte, halkı anlayamamaktadır ve halkla anlaşmamaktadır. Mustafa Kemal böyle bir durumda halkın da yönetimin de ferahlaması için çözüm yolları bulmanın kararlılığı içindedir.

Mustafa Kemal, hedefine giden yolda mevcut yönetimle birlikte çalışmayacağını anladığında, Erzurum'da iken ordudan istifa eder. Aynı günlerde İstanbul hükümeti de onu görevden alır. Fakat Mustafa Kemal hala kararlıdır

¹² Mustafa Kemal Atatürk, a.g.e, s. 639.

ve inandığı idealde yürütmektedir. Ülkesini ve halkını özgürlüğe kavuşturma kararında inançlı ve yılmazdır. Ne için yola çıktıysa, aynı kararlılıkla hedefine ulaşacaktır. Hiçbir engel ve neden onu, hedefe giden yoldan geri döndüremez, durduramaz.

Haziran 1919'da Sivas'tan Erzurum'a gideceği gün bir dini bayram günüdür. Halkın önderi konumundaki bir kişinin, halkın dini değerlerini de dikkate alarak zaman zaman onlara saygı duyduğunu göstermesi gerekmektedir. Fakat o, bayram namazına giderek halka dinci bir gösteri yapmak gibi yapmacık bir tavır içine girmez. Erkenden Sivas'tan ayrılır, Erzurum'a gider. Onun için daha kutsal olan bir görev vardır çünkü.

Mustafa Kemal, hedef belirlemeden yola çıkmaz. Amacına en uygun hedefi seçer, hedefe giden yolun bütün ayrıntılarını düşünür ve hedefe ulaşmadan asla geri dönmez. 30 Ağustos 1924'te Başkumandanlık Muharebesi'nin yıldönümünde verdiği söylevde kendisiyle birlikte Türk halkının hedefini ortaya koymaktadır: "Milletimizin hedefi, milletimizin mefkuresi, bütün cihanda tam manasıyla medeni bir içtimai heyet olmaktır".

Alçakgönüllülük, Mustafa Kemal'in kişiliğindeki en önemli özelliktir denebilir. Çünkü bu, onun, halkın önderi olmasını sağlayan özelliğidir. Alçakgönüllülük büyüklemenin tersidir; fakat büyük olmanın da ilk koşuludur. Görüntüsü ve kibri, idealleri ve cesareti kadar büyük olmayan Mustafa Kemal'i büyük yapan da budur.

Kibirli insanların arasında Mustafa Kemal'in yeri yoktur. 1918'de Almanya seyahatinden döndükten sonra, Sultan Vahidettin'in müzahibi İbrahim Bey onun evine gelerek, veliahtın kızı Sabiha Sultan ile Mustafa Kemal'i evlendirmek istediğini söyler. Mustafa Kemal'in bazı arkadaşları da, bunun önemli bir fırsat ve az bulunan bir şans olduğunu belirterek Sabiha Sultan'la evlenmesi için ısrar ederler. Fakat Mustafa Kemal bu evliliğin getireceği büyük fırsatları ve gelecek güvencesini bir kenara iterek, biraz da aristokrat bir çevreye girmenin ağırlığıyla hareket alanının kısıtlanacağını düşünerek bu evliliği reddeder.¹³

¹³ Yusuf Hikmet Bayur, *Atatürk'ün Hayatı ve Eseri*, Güven Matbaası, Ankara 1963., s. 148.

Cumhuriyet kurulduktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanını seçer. Oylamaya 159 kişi katılır. 158 kişi Gazi Mustafa Kemal için oy kullanır. Yalnızca bir oy çekimser çıkar. O tek çekimser oy da Mustafa Kemal'e aittir.¹⁴

4 Ekim 1921'de yaptığı konuşmada da Mustafa Kemal, savaşta kazanılan zaferi kendisine değil millete maleder ve milletin temsilcisi olan Meclisi kutlar.

Mustafa Kemal alçakgönüllülüğüyle çok fazla kişiyi şaşırttığı gibi pek çok kişinin de kalbini kazanır. Kurtuluş Savaşı sona erip Mustafa Kemal muzaffer olarak mücadeleyi kazandıktan sonra, 18 Eylül 1922'de Fransız amirali, Mustafa Kemal'i köşkünde ziyarete gider. Kapıyı Mustafa Kemal kendisi açar. Çok sade giyimli ve sakin tavrılıdır. Muzaffer bir kumandanın gururu, kasveti, kibri yoktur üzerinde. Oysa başka ülkelerde çok daha küçük başarılar kazanan kişiler, çevresindekilere karşı, özellikle de düşmanlarına karşı "küçük dağları ben yarattım" havasındadırlar.

Mustafa Kemal, bulunduğu ortam içinde kendi özelliklerine ve yeteneklerine sahip tek insandır. Çevresinde, onun zekasına, cesaretine, sabrına, kararlılığına sahip başka birisi yoktur. Fakat buna rağmen o, hedeflerine ulaşmak için bütün yetkileri kendi üzerine alıp bir monark olarak diktatörlük yapmayı düşünmez. Bu şekilde de mükemmel bir yönetim dersi verir.

Cumhuriyet'in ilanının ertesi günü, yürütme kurumunun yetki ve sorumluluğunu alacak bir isim gerekmektedir. İstese, bu yetkiyi ve görevi almaya da hakkı olduğu ve hiç kimsenin buna karşı koymayacağını bildiği halde bu görevi kendisi üstlenmez. İsmet İnönü Başbakan seçilir. 1924'teki Dumlupınar söylevinin sonunda da Cumhuriyet'in yetki ve sorumluluğunu gençlerle paylaşır: "Yeni nesil, Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz". Mustafa Kemal, gücün ve onurun, her şeyi tek başına sahiplenmekle değil, her şeyi paylaşmakta olduğunu bilmektedir.

Mustafa Kemal'in başarılı bir örgütleyici ve yönetici olmasının bir nedeni de, onun, konuları ya da sorunları hep en yukarıdan gözlemleyip, denetle-

¹⁴ Aydemir, a.g.e., s. 263.

yip, ayrıntılarla kendisinin uğraşmamasıdır. Aslında başarıyı yakalamak, ayrıntılarla uğraşmayı gerektirir. Fakat Mustafa Kemal bir sorunun ana çizgisini kavradıktan sonra ayrıntılarla ilgilenmeye gerek kalmaz. O, bir işi hep en üstten gözlemleyen ve denetleyen bir şef olarak kalmıştır. Bu özelliği, yaşadıklarını diğer insanlara kolaylıkla ve açık bir dille anlatmasını sağlamıştır.

Çevresindeki her bireyi en duyarlı noktasından kavrayıp onu kazanabilmek ya da istediğini elde edebilmek için çevresindekilere sık sık sorular soran Mustafa Kemal, onların zekalarını sınamaktan hoşlanmaktadır. Bazen yanındakilere, zor yanıtlanabilecek “iktisat, liberalizm, şiir” gibi kavramların tanımlarını sorar. Bir defasında birlikte geziye çıktığı Milli Eğitim Müfettişi Hasan Ali’ye; “sıfırı tarif edebilir misiniz?” Diye sorar. Daha sonraki tarihlerde Milli Eğitim Bakanı olarak atanacak olan Hasan Ali de; “sıfır, efendimizin solunda olan bendenizim” diye yanıt verir.¹⁵

Bireylerarası iletişimde mesajları iletme için kullanılan önemli bir dil de kıyafet ve beden dilidir. Mustafa Kemal iletişimin bu kodlama sistemlerini de bir uzman titizliği ve özeni içinde başarıyla kullanmıştır. Hangi ortamda ne giyineceğini ve nasıl hareket edeceğini büyük bir isabetle belirlemiş, halka vermek istediği mesajları, sözleri kadar kıyafetleri ve hareketleriyle de vermiştir.

Temmuz 1919’da, Erzurum’da ilk ziyaretini yaptığı Müdafai Hukuk Cemiyeti’ne giderken en yeni üniformalarını giymiştir. Padişahın büyük yaveri kordonlarını ve bütün nişanlarını takar. Çünkü Erzurum halkını mücadeleye inandırmak, cesaretlendirmek ve yanına almak zorundadır. Bunun için de güçlü, kararlı ve etkileyici görünmek zorundadır.

İtalya’nın Akdeniz bölgesine göz diktiği sıralarda İtalyan elçisi Mustafa Kemal’in huzurunda, Mussolini’nin bazı savlarından söz etmek cesaretini gösterir. Mustafa Kemal bir süre elçiyi dinledikten sonra konuşmayı keser, birkaç dakika sonra devam edeceklerini söyler, diğer odaya geçer. Geri döndüğünde üzerinde, en zorlu savaşlarda giyindiği, onu kahramanlaştıran yücel-

¹⁵ Andrew Mango, *Atatürk*, Çev., Zeki Çelikkol, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1999. s. 457.

ten askeri kıyafeti vardır. Elçiye; “Şimdi istediğiniz gibi konuşabiliriz” der. Ama elçinin artık konuşacak hali kalmamıştır.¹⁶

Ağustos 1925'te Gazi yeni Türk toplumuna medeni kıyafeti tanıttacaktır. İnebolu'da, Türk Ocağı'na yollardan yaya geçerek, siyah renkli sivil bir elbise ve elinde şapkasıyla gelir. Böylece bütün halk, yeni ülkenin yeni insan modelini görmüş olur. Mustafa Kemal, yaşamı boyunca giyindiği giysiler ve elit tavrıyla çevresindekilere, güçlü ve kararlı bir insan olduğu mesajını vermiştir.

Çağdaş bir ülkenin ancak, yöneticileri, halkı, dili, giysileri, eğlenceleri, her şeyiyle çağdaş olan unsurlarla oluşabileceğine inanmaktadır o. Çağdaş olmak için de hiçbir şeyin, dinin bile bir engel olmadığına inanır. Eylül 1925'te İzmir'de bir balo düzenler. Orada yalnızca müslüman kadın ve erkeklerin bulunmasını ister. Müslüman Türk halkını, uygar ülkelerin alışkanlıklarıyla tanıştırmayı amaçlamaktadır. O akşam vali yardımcısının kızıyla kusursuz bir fokstrot yapar.¹⁷

Mustafa Kemal yalnızca bir kumandan, devlet adamı, devrimci değildir. O öncelikle bir insandır. Yorulur, acıkır, üşür, uyumak ister, bağırmak ister, sakalaşmak, gülmek, eğlenmek ister. Yine İnebolu'da bulunduğu günler halkın arasına karışır. Gemicilerle beraber şarkı söyler, gemici oyunlarına katılır. Böylece onlarla gönül birliği yapar, kalplerini kazanır.

Muharebe bittikten sonra da İzmir'de, Selanik'teki Beyaz Kule Meydanına benzettiği kordon boyundaki Kramer Palas Oteli'ne gitmiştir. Yanındaki birkaç arkadaşıyla beraber rakı içerler. Fakat Mustafa Kemal, biraz kendinden geçip rahat hareket etmeye başladığı anlarda bile çevresindekilerle arasında daima mesafe bırakır.

Keskin zeka, Mustafa Kemal'de de çoğu zaman esprinin kaynağıdır. Mart 1916'da Diyarbakır'da iken tuğgeneralliğe terfi eder. Ezeli rakibi Enver Paşa, haberi duyunca; “siz onu bilmezsiniz. O hiçbir şeyle memnun olmaz. Korgenerallik, Orgenerallik, Müşirlik hatta Padişahlık ister” der. Bu sözler Mus-

¹⁶ Baykal, a.g.e., s. 90.

¹⁷ Paul Gentizon, **Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1983. s. 132

tafa Kemal'e iletilince o da aynı ağırlıkta bir espriyle cevap verir: "Enver'in bu kadar zeki ve ileri görüşlü olduğunu bilmezdim".

Mustafa Kemal, insanın doğal bir gereksinimi ve yaşamın renkli bir parçası olan mizahı savaş sırasında bile ihmal etmemektedir. Afyon'daki Büyük Taarruz öncesinde, Ankara'dan hareket edeceği günün akşamı yakın arkadaşlarına; "taarruz haberini alınca hesaplayınız. Onbeşinci günü İzmir'deyiz" der. Taarruzun ondördüncü günü çatışmalar bitmiş, Mustafa Kemal İzmir'e ulaşmıştır. Karşılıycılar arasında Ankara'da birlikte olduğu arkadaşlarından biri de vardır. Ona; "bir gün yanılmışım, ama kusur bende değil, düşmanda" der.¹⁸

¹⁸ Baykal, a.g.e., s. 53.

ÖZET

Büyük insanlar insanlık tarihinde nadiren görülürler. Onlar başarılarıyla parlar, eserleriyle kahramanlaşırlar. Öldükten sonra da efsane olurlar. Bu insanların başarıları, kişiliklerindeki bazı özellikler üzerine kuruludur: Cesaret, kararlılık, direnme, alçakgönüllülük, deha. Ama hepsinin başarısında etken olan önemli bir faktör vardır: Çevrelerindeki diğer insanlarla ve içinde yaşadıkları toplumun bireyleriyle yoğun ve olumlu iletişim süreçleri içinde bulunmaları.

Mustafa Kemal Atatürk de diğer olağanüstü insanlar gibi bazı olağanüstü özelliklere sahipti. O, bireylerarası iletişim dillerini kullanma ve mesajları kodlama konusunda bir uzman kadar bilgi, deneyim sahibiydi. Onun kişiliğinde ve davranışlarında ön plana çıkan bazı temel özellikler vardır: Kararlılık, hedef koyma, alçakgönüllülük, direnme.

Mustafa Kemal'in ufuklardaki hedefi çocukluğundan beri bellidir: Ülkesinin ve halkının özgürlüğü. O hiçbir zaman gösterişli tarzlar içinde yaşamamış, her zaman sadeliği tercih etmiştir. Böylece halkla daha fazla bütünleşmiştir. Mustafa Kemal'in başarılarının temelinde bulunan disiplini, Libya'da İtalyanlar bile takdir etmiştir. Mustafa Kemal'in kişiliğindeki bir diğer önemli özellik kararlılıktır. 1918'de Haydarpaşa iskelesinde, işgalci ülkelerin 53 gemilik filolarını İstanbul önlerinde gördüğünde; "geldikleri gibi giderler" demişti. Nitekim işgalciler bir süre sonra geldikleri gibi gitmişlerdir.

Mustafa Kemal, zekası, onuru, başarıları çok büyük bir insandır, ama fazlasıyla alçakgönüllüdür. Cumhuriyet kurulduktan sonra Meclis, Mustafa Kemal'i 158 oyla Cumhurbaşkanı seçer. Yalnızca Mustafa Kemal kendisi için çekimser oy kullanır.

Anahtar Kelimeler

Mustafa Kemal Atatürk, cesaret, kararlılık, başarı, deha, alçak gönüllük, iletişim.

ABSTRACT

Great men are rarely appeared in mankind history. They shine with their success, get hero with their works. The successes of those people are based on some features in their personality: Courage, stability, insisting, humility, genius. But there is an important, common factor for their success: To be in dense and positive communication process with the other people in their society.

Mustafa Kemal had extraordinary features as other extraordinary people. He had knowledge and experience about using communication languages and to code the messages as much as an expert. There were some basic features in his personality: Stability, to have a target, humility, insisting. His target on horizons has been obvious since his childhood: Freedom of his country and his nation. He never lived in striking appearance, always preferred plainness. His discipline was appreciated by Italians in Libia. Another important feature in his personality was stability. When he saw the 53 ships fleet of occupier nations in Haydarpasha harbour in Istanbul in 1918, he said that "they will leave how they came". As a matter of fact, occupiers left some later. Mustafa Kemal was a very great man, but he was very humble too. After republic was established, the parliament chose President. 158 deputies voted for Mustafa Kemal. Only he didn't vote for himself.

Key Words

Mustafa Kemal, courage, stability, insisting, humility, genius, communication.